

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека
Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла
ННЦ «Інститут землеробства»
Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут історії України
Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
Український інститут експертизи сортів рослин
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Білоцерківський національний аграрний університет
МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ
ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
Комітет з питань науки і освіти
Комітет з питань аграрної політики та земельних відносин

Професор С.Л. Франкфурт (1866–1954)
– видатний вчений-агробіолог, один із
дієвих організаторів академічної науки
в Україні (до 150-річчя від дня народження)

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

ЧАСТИНА 2

м. Київ, 18 листопада 2016 р.

Київ–2016

Професор С. Л. Франкфурт (1866–1954) – видатний вчений-агробіолог, один із дієвих організаторів академічної науки в Україні (до 150-річчя від дня народження): матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 18 листоп. 2016 р. / Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. с.-г. б-ка НААН; Миронівський ін-т пшениці ім. В. М. Ремесла [та ін.]; уклад. В. А. Вергунов, О. А. Демидов, А. С. Білоцерківська, М. М. Давиденко; редкол.: В. А. Вергунов (голова). – К.: ТОВ «Наш формат», 2016. – Ч. 2. – 432 с.

У збірнику представлено матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Професор С.Л. Франкфурт (1866–1954) – видатний вчений-агробіолог, один із дієвих організаторів академічної науки в Україні (до 150-річчя від дня народження)». У частині 2 подано результати досліджень з напрямів: 1) історія і сучасність вітчизняної агрономії; 2) природознавство в контексті еволюції наукової думки; 3) становлення й розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи як галузі знань та організації; 4) організація наукового забезпечення ведення сільського господарства України: стан та перспективи; 5) інформаційно-бібліотечне супроводження науково-освітнього галузевого процесу.

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Голова: *Вергунов В.А.*, д-р с.-г. наук, професор, член-кореспондент НААН;

Секретарі: *Білоцерківська А.С.*, канд. іст. наук, *Давиденко М.М.*, канд. іст. наук

Члени:

Бородай І.С., д-р іст. наук, професор;

Горбань Ю.А., д-р іст. наук, професор;

Грищенко Т.Р., канд. іст. наук, с.н.с.;

Демидов О.А., д-р с.-г. наук, професор;

Камінський В.Ф., д-р с.-г. наук, професор, член-кореспондент НААН;

Коваленко Н.П., д-р іст. наук, с.н.с.;

Кучер В.І., д-р іст. наук, професор;

Мельник С.І., д-р. економ. наук;

Мельник Ю.Ф., д-р с.-г. наук, професор, академік НААН;

Панасюк Б.Я., д-р економ. наук, професор, академік НААН;

Пашківська О.А., канд. іст. наук, с.н.с.;

Подольський А.Ю., канд. іст. наук;

Рижук С.М., д-р с.-г. наук, професор, член-кореспондент НААН;

Роїк М.В., д-р с.-г. наук, професор, академік НААН;

Тарабрін О.Є., д-р с.-г. наук, професор;

Татарчук Л.М., канд. іст. наук;

Уткін О.І., д-р іст. наук, професор;

Шевченко В.Ф., д-р іст. наук, професор;

Шелепов В.В., д-р с.-г. наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки;

Щебетюк Н.Б., канд. іст. наук, с.н.с.

*Друкується згідно з рішеннями вчених рад:
Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН
(протокол № 9 від 29 вересня 2016 р.)*

© ННСГБ НААН;

**ПРОВЕДЕННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ ТА ВИДАННЯ ЗБІРНИКА МАТЕРІАЛІВ ЗДІЙСНЕНО
ЗА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ:**

Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла НААН та ПАТ «Миронівський хлібопродукт»

ОЦІНКА ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ ФЕНХЕЛЮ ЗВИЧАЙНОГО В ПОСУШЛИВИХ УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Макуха О.В.

ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет” (м. Херсон)

Фенхель звичайний (*Foeniculum vulgare* Mill.) – одно-, дво- або багаторічна трав'яниста рослина родини селерові (*Apiaceae*). Фенхель – культура широкого спектру використання та високого потенціалу прибутковості; цінна пряна, ефіроолійна, лікарська, медоносна та декоративна рослина.

В Україні фенхель традиційно культивують у помірних за кліматом західних областях. Налагодження виробництва вітчизняних лікарських препаратів, косметичних засобів, популярність фенхелю в кулінарії та народній медицині зумовили стрімке зростання попиту на сировину, необхідність розширення традиційних меж його вирощування та інтродукції до нових регіонів, зокрема південного Степу України.

Передумовою успішної інтродукції та подальшого культивування фенхелю звичайного на півдні України є оцінка фітосанітарного стану посівів: визначення видового складу шкідливих організмів у посівах, особливостей їх біології, узгодження розвитку та періодів найбільшого шкодочинного впливу з фенофазами фенхелю. Дослідження видового складу та динаміки популяції шкідливих організмів дозволить передбачити та мінімізувати можливі ризики при вирощуванні культури, розробити ефективні механізми регулювання шкодочинного впливу до господарсько-невідчутного рівня.

Полеві дослідження та фітосанітарні обстеження посівів проводили у 2011-2016 роках на базі Херсонського обласного державного центру експертизи сортів рослин, ФГ “Фентезі” Великоолександрівського району Херсонської області з дотриманням загальноприйнятих методик.

Для багатьох шкідників фенхель звичайний – цінна кормова рослина. Це зумовлено особливостями онто- та морфогенезу культури, а також специфікою її хімічного складу. Посіви фенхелю є важливою ланкою трофічних ланцюгів багатьох фітофагів. У посівах відбувається розвиток літнього покоління (другого або третього) різних видів шкідників, проходить додаткове живлення комах з метою набуття доброго фізіологічного стану перед зимівлею.

Видовий склад шкідників у посівах фенхелю звичайного може варіювати в досить широких межах. Посіви можуть заселяти та пошкоджувати різноманітні комахи, які за харчовою спеціалізацією належать до полі- та олігофагів. Специфічний видовий склад шкідників фенхелю в зоні південного Степу України можна буде вважати сталим та сформованим за умови насичення культурою посівних площ регіону у часі та просторі, попередні висновки можна зробити вже після кількох років вирощування. На підставі спостережень, проведених при інтродукції, можна визначити можливі ризики та розробити заходи для їх попередження ще до введення фенхелю в культуру.

Щільність заселення посівів шкідниками в перші роки досліджень була незначною, спостерігалось поступове збільшення чисельності та розширення

переліку видів комах, пошкодження рослин носило локальний характер та не представляло загрози з господарської точки зору.

Потенційно найбільш небезпечними для посівів фенхелю звичайного є ґрунтові шкідники (чорниші, ковалики), зонтична міль, коріандровий насіннеїд, клопи, попелиці. Протягом вегетаційного періоду фенхелю можна виділити два критичних періоди по відношенню до шкодочинної активності фітофагів, які істотно різняться за характером пошкодження рослин.

На першому етапі, від сходів до формування двох пар справжніх листків (третьа декада квітня – друга декада травня), рослини характеризуються повільним ростом та розвитком, значну загрозу для посівів представляють ґрунтові шкідники (імаго та личинки чорнишів, коваликів). Пошкоджені в цей період молоді рослини гинуть, зменшується густина стояння, а отже, і продуктивність посіву.

На другому етапі, який співпадає з генеративним розвитком рослин (з третьої декади червня по третю декаду серпня – першу декаду вересня), шкоди посівам завдають попелиці, зонтична міль, клопи (зонтичний, смугастий, прикрашений), коріандровий насіннеїд. Даний період триває від появи суцвіття на центральному квітконосному пагоні до досягання плодів і включає фази бутонізації, цвітіння, формування плодів та набуття ними стиглості. Шкодочинний вплив проявляється у втратах врожаю та погіршенні його якості, шкоди зазнають переважно генеративні органи рослин.

У роки досліджень ураження рослин фенхелю звичайного хворобами зафіксовано не було.

Розробка сучасної системи захисту посівів фенхелю звичайного від шкідливих організмів ускладнюється у зв'язку з відсутністю офіційно дозволених інсектицидів, специфікою використання виробленої лікарської сировини, тривалим розтягнутим цвітінням, відвідуванням посівів бджолами та заселенням ентомофагами.

Пріоритетним напрямом у захисті посівів фенхелю від шкідливих організмів повинно стати застосування профілактичних організаційно-господарських та агротехнічних заходів з метою створення сприятливих умов для росту та розвитку культурних рослин, реалізації природних механізмів саморегулювання агроценозу. Ефективний захист посівів фенхелю можливий лише при систематичному застосуванні комплексу профілактичних заходів: дотримання сівозміни, повернення посіву на попереднє місце не раніше, ніж через 4-5 років; просторова ізоляція посівів фенхелю та інших зонтичних культур не менше 3-4 км; посіви фенхелю та інших зонтичних небажано розміщувати біля лісів та лісосмуг; систематичне знищення бур'янів, особливо зонтичних та хрестоцвітих, на посівах і поблизу них; проведення оранки на глибину не менше 20-22 см; своєчасне внесення збалансованих норм добрив; виконання сівби в оптимальні, стислі строки, використання здорового посівного матеріалу; своєчасне, без втрат збирання врожаю у стислі строки; старанне очищення насіння; ретельне знищення післязбиральних решток.

Лютик Т.В. 391.
Ляпунов О.А. 195.

Маєвська Т.А. 65.
Мазепа І.А. 140.
Мазур О.О. 271.
Мазуренко О.В. 319.
Мазуренко Т.І. 190.
Майгура С. 60.
Макаренко А.С. 407.
Макаренко Н. 305.
Макарчук І.Н. 25.
Максимович М.І. 56, 208.
Макуха О.В. 320.
Малинецький Г.Г. 107.
Малиновський Б.М. 195.
Малишенко В.М. 26.
Малков А.С. 108.
Малков С.Ю. 107.
Мальта А.І. 17, 18, 19.
Мальцев Т.С. 190.
Мальчиков Ю.О. 96.
Малошицький М.К. (Малошицкий Н.К.)
99, 100, 101, 244, 250.
Маяревська 230.
Маярчук А.С. 322.
Мандибуря І.П. 192.
Маньковський К. 213.
Мар'янович О.Т. 9.
Марішлер Ю. 68.
Марія-Терезія 268.
Маркевич О.П. 185.
Марков А.А. 188, 195.
Марковська О.С. 324.
Маруца-Гриневська М.М. 229.
Марушев А.І. 240.
Марцінішин Г. 252.
Марченко І.В. 194.
Марченко Т.Ю. 13, 326.
Маршалл Л. 142.
Матвеев К.Д. 121.
Мау В. 108.
Махов Г.Г. 46, 173, 175, 192, 203, 204, 227.
Мацелюх Б.П. 53.
Мацібора Н.Г. 405, 406.
Мацієвич К. 213.
Медвідь Т.С. 393.
Медвідь Ф.М. 67.
Меланіченко А.К. 40.
Мельник В.В. 196.
Мельник В.Я. 216.
Мельник М. 67, 68.

Мельник О.С. 119, 120.
Мельник Т. 247.
Мельник Ю.Ф. 193.
Менгманн Е. 268.
Менделеев Д.І. (Менделеев Д.І.) 44, 45,
136, 188, 230.
Мендель Г. 189.
Меринг 242.
Меркер 116.
Мерко О.М. 197.
Мечников І.І. 15, 49, 75, 84.
Мещерін В.І. 120.
Микола І 197.
Милованов В.К. 105.
Милорадович Є.І. (Скоропадська) 154, 164.
Милостан Ю.Г. 199.
Мисляковський К. 28.
Михайлевич В.С. 195.
Мицик Ю.А. 293.
Мігульов О.В. 189.
Міддендорф О.Ф. 87.
Мікуловський-Поморський Ю. 28.
Мілютін Г.А. 82.
Мірущенко О. 59.
Мірюга Ю.П. 70.
Міхельман Д.Н. 242.
Міщенко І.О. 184.
Могильченко Г.С. 14.
Модзалевський В.Л. 163.
Модилевський Я.С. 185.
Мойсеєнко Ф. 41, 42.
Монтессорі М. 407.
Монцибович О. 68.
Морачевська-Окуневська С. 68.
Морачевський В. 68.
Моргенштерн І. 389.
Морозов З.Л. 167.
Морозова В.О. 230.
Москаленко П.П. 167.
Московець С.М. 53.
Мусерович А. 28.
Муска М.С. 202.
Мухачов П.М. 145.
Мушкетов 230.

Набоки О.І. 226.
Навашин С.Г. 69.
Нагібін В.І. 120.
Надеждин О.М. 175, 203, 204.
Немоловська Т.Б. 13.
Непочатов О.П. 22.
Неприцький-Грановський О.А. 51.